

Recenzja rozprawy doktorskiej pod tytułem „Sytuacja prawno-organizacyjna Kościoła katolickiego w Polsce po 1989 roku”, napisana przez ks. mgr. Lic. Łukasza Pisz, pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Józefa Wroceńskiego

Uwagi wstępne

W obszernym, liczącym 9 stronic (s. 36-44) Wstępie rozprawy, jej Autor, ks. Łukasz Pisz, wyjaśnia wybór tematu pracy, by następnie, odsyłając do źródłowej literatury i opracowań uznanych autorów w zakresie poruszanych kwestii (s. 41-42) postanowić, by tak bogata i wielopłaszczyznowa problematyka, jaką zakłada formuła tematu zyskała postać pogłębionego studium.

Ujmując całość rozprawy – co należy wstępnie zaznaczyć - w ramy pięciu rozdziałów, Autor zamierzył uwydatnić zasadnicze i najważniejsze kwestie i problemy procesu formowania się statusu prawnego Kościoła katolickiego w Polsce po 1989 roku.

Przybliżając szereg złożonych zagadnień, mających istotny wpływ na – jak to określił - sytuację *prawno- organizacyjną*, autor sukcesywnie wskazywał na fazy i etapy kształtowania statusu prawnego Kościoła, które warunkowały i uwydatniały proces kształtowania i utrwalania się stosunków Kościół – państwo.

Uwydatniając w związku z tym genezę i proces rozwoju wzajemnych odniesień i relacji obu instytucji, opisał formowanie i ustalanie się nie tylko sytuacji prawno-organizacyjnej Kościoła, lecz – co trzeba z uwagą odnotować - opisywał proces umacniania i utrwalania się statusu prawnego Kościoła, w nowej rzeczywistości społeczno-politycznej państwa.

Ocena wartości merytorycznej rozprawy

Podejmując analizę i opis tak doniosłej, a jednocześnie złożonej problematyki, należy z uznaniem przyjąć formułę I rozdziału rozprawy w brzmieniu: „Sytuacja Kościoła katolickiego w Polsce przed zmianą systemu politycznego w Polsce w 1989 r.”. Dzięki takiemu trafnemu „zabiegowi”, poznamy historyczne przesłanki wymogów i przyczyn przyszłych przemian ustrojowych w Polsce, które legły u podstaw kształtowania się nowego statusu Kościoła w nowej rzeczywistości ustrojowej państwa i nowej regulacji stosunków Kościół-państwo.

Na szczególną uwagę, w kontekście wspomnianych ustrojowych przemian państwa i narodu, zasługuje akt ustanowienia przez Stolicę Apostolską nowych diecezji i metropolii. Sprawie tej autor poświęcił rozdział II rozprawy, zatytułowanej: „Zmiany organizacyjne granic diecezji Kościoła katolickiego obrządku łacińskiego w Polsce”. Trzeba jednak odnotować, iż Autor wyszedł tu, w znacznym stopniu, poza określone tytułem ramy rozdziału, omawiając także organizowanie oraz ustanawianie różnych instytucji, wchodzących w skład diecezji (s. 117-147), co winno znaleźć formalną wzmiankę w samym tytule rozdziału – czego nie ma.

Ważną i istotną część rozprawy zawiera kolejny III rozdział rozprawy, pod tytułem: „Pozycja prawna Kościoła katolickiego w Polsce po zawarciu konkordatu z 1993 r”. To istotnie doniosły etap w procesie kształtowania się i utrwalania statusu prawnego Kościoła, widzianego i rozważanego w świetle demokratycznych procesów formowania się nowego ustroju państwa polskiego.

W pierwszej części rozważań tego rozdziału autor wyraźnie eksponuje i uzasadnia wagę i znaczenie tego aktu prawnego – co istotnie należało uwydatnić, zwłaszcza, że przypomina się tu i obszernie opisuje znaczenie, i wagę samego konkordatu, akcentując szczególnie znaczenie i specyfikę Preambuły (s. 157), by następnie

uwzględnić – co zapowiada 4. punkt Rozdziału w sformułowaniu: „Ważniejsze postanowienia konkordatu, utrwalające pozycję prawno-organizacyjną Kościoła w Polsce” (III, 4., s. 172- 203).

Wśród cennych opisów, na specjalną uwagę zasługują tu zapisy i uwagi odnoszące się do okoliczności procesu zawarcia i ratyfikacji konkordatu (p. 2., s. 161-168); przy czym nie można nie zauważyć pewnych, choć nieznacznych powtórek, w istotnej kwestii, dotyczącej procedur powstawania osobowości prawnej (por. p. 3., s. 168-171 z p. 4.1, s. 175-176). Nie można też nie odnotować pewnej metodologicznej niekonsekwencji w tej części rozdziału względem formuły jego zapisu, dotyczących następujących instytucji: ordynariatu polowego, nauczania religii w szkole, zawarcia małżeństwa, duszpasterstw specjalistycznych, duszpasterstwa więziennego, statusu uczelni i wydziałów kościelnych (4.2-4.7., s. 176-203). Niemniej – rozważając te kwestie - trzeba podkreślić, iż rozdział ten stanowi istotny fragment rozprawy.

Rozdział IV odnosi się do sprawy powstania i organizacji struktur Kościoła katolickiego obrządku bizantyjsko-ukraińskiego (greckokatolickiego) w Polsce. Stosując w tym wypadku podobną konstrukcję i metodę analiz i opisu – jak w poprzednich rozdziałach – Autor określa wyraźnie i precyzyjnie przedmiot organizacji i powstawanie struktur w obrębie diecezji. Opis ten ukazuje się jako wzorcowy dla pełnego ukazania wspomnianych procesów powstawania i utrwalania się statusu Kościoła i jego instytucji, w relacji Kościół - państwo, w nowej rzeczywistości ustrojowej państwa. Niemniej, z satysfakcją trzeba odnotować i ocenić ostatni, V rozdział rozprawy, pod obiecującym tytułem: „Próba oceny obecnej sytuacji prawno-organizacyjnej Kościoła w Polsce”. Autor dokonał w nim krytycznej oceny nowej sytuacji prawno-organizacyjnej, po przeprowadzonej reformie Kościoła w Polsce”. „Zabieg” ten – nie trudno o wniosek – ukazał proces weryfikacji kryteriów potrzeby

zawarcia konkordatu, uwydatnił wielorakie korzyści, jakie konkordat wnosił w wielu dziedzinach i obszarach życia: w życie Kościoła w relacjach z państwem, w mniejszych społecznościach; owszem, w życie jednostek oraz w nie zawsze zauważalnych i odnotowanych relacjach między wierzącymi i niewierzącymi, między grupami społecznymi różnych opcji religijnych i społecznych w Kościele i w narodzie. Nie można też tylko zdawkowo, a raczej należy zauważyć i docenić ostatnie zagadnienie V rozdziału, które Autor zatytułował „Perspektywy dalszego doskonalenia relacji Kościół-państwo w Polsce (5., s. 256-263). Ten krótki punkt jest swoistą rekapitulacją postulatów, które stanowiły przedmiot przedstawionych wyżej rozważań i refleksji, a można by powiedzieć, iż jest także swoistą formą propozycji dla ustawodawców *de lege ferenda*.

Każdy rozdział rozprawy został poprzedzony odpowiednim wprowadzeniem, a kończy go właściwe podsumowanie, co stanowi spójne ogniwo dla poszczególnych części rozprawy.

Ocena strony formalnej rozprawy

Obszerna i bogata w treść problematyka dysertacja została ujęta w formę pięciu rozdziałów.

Autor – jak się wydaje - nie widział potrzeby tworzenia podrozdziałów, a raczej postanowił opracować całokształt poruszanych zagadnień w formie punktów. Czy jest to z punktu widzenia metodologicznego najlepsze rozwiązanie – pozostaje kwestią do dyskusji.

Jeśli idzie o pozostałe wymogi: takie jak oparcie pracy na źródłach i na literaturze przedmiotu, należy stwierdzić, iż Autor korzystał szerokim gestem z obfitych zasobów: tak jednych jak i drugich, czepiąc pomoce także z obcych zasobów literatury przedmiotu.

Mając na względzie inne wymogi: bibliograficzny zapis czy

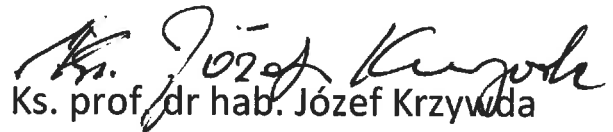
przedmiotu.

Mając na względzie inne wymogi: bibliograficzny zapis czy stosowane przypisy; język i styl przekazu, stwierdza się należyty i właściwy poziom.

Podsumowanie i ocena całości kształtu rozprawy

Mając na uwadze naukową wartość dysertacji: aktualność podjętego tematu, zastosowanie właściwej metody w poszukiwaniach i badaniach, przeprowadzone w sposób krytyczny analizy, które dały podstawy do wyciągnięcia stosownych naukowych wniosków przez Autora rozprawy, dla badanego tematu, stawiam wniosek do Rady Dyscypliny Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, o kontynuowanie przewodu rozprawy doktorskiej na rzecz ks. mgr. Łukasza Piza.

Kraków, dnia 31 sierpnia 2020 r.

Ks. prof. dr hab. Józef Krzywda